

מאמר התפלה

מדוע כה מרושלים אנו באיכות מצות התפילה, מאד ראוי לנו להתחקות אחר שרש הדבר. הלא אם משוחח אדם רגיל עם אדם נכבד וגדול, גם אם אין לו תועלת משיחתו וגם תוכן השיחה אינו מענין כלל, אעפ"יכ הלא עצם השיחה עמו מרחיב לב ומעדן בשר נפש ורוח, ואיך לא נרחיב נפשותנו בשיחותנו לפני ד'. אם נרגיש מעט בנועם סדר תפילותנו שסידרו לנו ק"י זקני כנה"ג ברוח קדשם (מגילה יז, ב), אשר מבואר בירושלמי (ברכות פ"ב ה"ד) ששמונים מהם היו נביאים, גם אם לא נעמוד על הסודות הנוראים הגנוזים בתפילה שהיא כולה רזי דרזין סתרא דסתרין, הנה גם הפשטות הגלויה כולה אומרת כבוד, שסדרו לנו קודם שבחו של מקום ואח"כ ברכת המאורות וקבלת יחודו ית"ש, ואח"כ תפילת שמונה עשרה, שכל אחד מוצא מבוקשו בהם.

ומה נורא ותימה הדבר אם כל זה אינו מרשים כלל ומתייחסים לתפילה בשוויון נפש בלי כל דאגה לעתיד ונחומים על העבר.

*

נראה לנו שהסיבה הפשוטה לזה היא הקרירות. - למרות ידיעתנו כי הכל ממנו ית', טרם חקוקה הידיעה בלב כי אם בגדר כד מידכרי ליה דכיר, בעוד שהרגשת מציאות ד' ואהבתו ממנו והלאה.

חז"ל (ברכות ו, ב) אמרו: "כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו וכשמת אומרים עליו אי חסיד אי עניו" וכו'. אם אמנם עומד מאמרם זה בפשוטו שצריכים לקבוע מקום לתפילה כענין מושב הדיינים דבעינן קבעי דוכתא, עם זאת כווננו בזה חז"ל שתהיה התפילה תופסת מקום בכל אי מאתנו שלא יהיה הדבר הנעלה הזה בבחינת מקרה. כיון שיסוד התפילה להביא לידי "לדבקה בו" בחי העולמים ב"ה שמבלעדיה אי"א לקיים זאת, הרי שהמקריות פוסלת

בזה כיון שההתדבקות היא בבחינת עצם והמקרה הוא פרוד. ואם אינו כדאי להקדיש לתפילה עתים וזמנים הריהו עברו ענין של מקרה.

אמנם מהיכן נובע יסוד הקרירות הזה, איך תתעמם אש אהבת ד' שבלב כאו"א מישראל. אם בוודאי יש לזה סיבות רבות ופרטיות, בכ"ז ראוי לעמוד על שרשי המכשלה לקרירות בעבודת ד'.

כל דבר טוב ומועיל שבעולם, יש אליו נטיה טבעית של כל נפש בישראל, אלא שהיא כחומר שאפשר להטותו לכל אשר ירצו. רק גם קיימת נטיה הטבעית לענוה, אלא שאפשר ומהפכים אותה לענוה פסולה וממנה באים לידי גאווה שהיא תועבת ד'. ענוה היא מידת ההכנעה לפני אלקים וביתר הגדרה - הכרת האמת. כאשר מכירים האמת המוחלטת ממילא ההתבטלות הברורה לפני אלקים אמת שאין עוד מלבדו ואין במה להתפאר מצד עצמנו בלי להודות ולהלל.

כיון שמידה זו טבעית היא לאדם, על כן ככל שיתקרב להשיג טהר טבעיותו זו, יותר מאושר הוא ויותר משוחרר מכל מועקה ושעבוד. ואמנם ככל שיתרחק מזה וידמה להיות חופשי מעול שמים, יותר יסתבך בבוץ השעבוד לאחרים.

כי טבעו של אדם שמוכרח להשתעבד לתוכן כלשהו וההשתעבדות למחלט, זהו החירות וקורת הרוח היותר משובח שבעולם.

לפעמים, מתוך הסתכלותו בגבהותו של מקום, נופל אדם במרירותו לאמר מה ערך לתפלת קרוצי חומר מעוטי המעש, עד שמוציא לעז על ערך התפילה, כי בזה מייחסים שנוי רצון אליו יתברך. נמצא שמתוך ענוה הפסולה הלזו מחסר מעצמו כל חלקה טובה.

אף שאין אנו מפרשים ומבררים לעצמנו מבוכה זו, הריהי מנקרת במוחנו, כי כל זמן שאין ערכה של תפילה ומהותה מבורר, מתקשה הנפש בכל הספקות הללו.

מניעה נפשית עמוקה נוספת בדרכו של אדם אל התפילה, היא טבעו של אדם לבלי מצוא ספוק באמצעים כ"א דוקא בתכלית. לכן, אם מצטיירת התפילה כאמצעי למבוקש שעליו מתפלל, הריהו מתרפה לסור ממנה.

*

17/07/2018

בהעמק עיוננו בערכה של תפילה ורוממות מהותה, יסולקו מעל הדרך כל ההפרעות הללו.

הנה הזמן בו מוצא עצמו האדם מאושר באמת, הוא הזמן שבו מחדש איזה דבר. יודע אז שהוא חי ופועל, אלא שאחרי עבור הזמן ההוא ישוב למצב אי ההתרצות. לו היתה מציאות של שטיפת זרמו חדשים חדוש אחר חדוש כנהר שאינו פוסק וכמעין המתגבר, לא היה בנמצא שום רוגז וחיי האדם היו שלשלת של אושר עולמים.

אוצר החכמה

מתוך כך עומדים אנו על מהותה של ההויה כולה שמלבד התחדשותה בראשית יצירתה, גם מתחדשת היא מרגע לרגע, מפני שזהו עונג הדר עליון, נמשך כך גם בהויה ונוהג כח חדוש זה בין ברוחניות בין בגשמיות. הרי מי שיש לו מנה רוצה מאתים, היינו, שמשתוקק לדברים חדשים אצל עצמו.

ההנחה שלכל תחילה יש סוף היא המביאה להתנגד לאמת של חדוש העולם. אולם כל זה יש לו מקום לפי ההבנה השטחית של חדוש שנתחדש ומני אז מתקיים העולם מן הקודם. אמנם לפי האמת שההויה כולה מתחדשת תמיד, אין מקום למסקנות כאלו, כי תמיד היא ברעננות התחדשותה כבאותה הנקודה של תחילת שעת התחדשותה.

ציורו של אדם פועל הרבה על תכונותיו וגם על פעולותיו, והמתבונן בעין חדה מכיר בזה. לכן אילו היה מצוייר חלילה ציור שהוא היפך מן האמת הברורה של חדוש העולמים מוכרח שכיון שמצייר גם את

עצמו כבלתי מתחדש הרי יתקיימו בו בתכונותיו כל ההנחות שעל הדברים הבלתי מתחדשים. זהו מאמז"ל: "זקני ע"ה כל זמן שמזקינים דעתם מטורפת עליהם" (קניינים ג, ו). כי ע"ה אשר לא נגה אור תורה עליהם, לא יעמדו על ציור האמת של החדוש המתמיד, וכן ידמו כציור השטחי שנמשכים החיים מן הקודם, על כן יפלו כל דיני ציור זה עליהם. משא"כ ת"ח שיודעים את החדוש שאינו פוסק, הרי כל שמזקינים דעתם מתוספת עליהם.

אמנם הבדל רב יש בין ראשית התחוללות החדוש לחידוש שאח"כ. ראשית החדוש היה ע"י רצונו ב"ה לבדו "כד סליק ברעותא דקב"ה למיברי עלמא", (זוהר פרשת לך לך ופרשת קרח), אולם מני אז שנברא העולם ונתגלה שרשם של כנסת ישראל, נדון הכל על פי מעמד הרצון שלהם, ואין עוד אתערותא דלעילא בלא אתערותא דלתתא.

*

OTZAR

התפילה, היא התגלות רצונם של כנסת ישראל ועל ידה ממשיכים את גלוי החדושי בהויה לחדשה ולשפרה, לו יצוייר הפסקת רצון בכל בית ישראל כולו שאינם רוצים עוד בהויה - מיד אין עוד הויה ואין כלום. כי אחרי שעת החדוש הראשון, תלה קוב"ה את החדוש ברצונם של ישראל.

נמצא, שעל כללות חידוש העולמים אין כלל לדבר על שינוי רצון, כי כל עיקרה של הגדרה זו שייך בדבר הרכבי שקודם היה כך ועכשיו אחרת ובמציאות של חידוש מתמיד הרצון היה שייך למצב שקודם החדוש והרצון עכשיו כבר שייך למצב המחודש. לא נוכל לומר שקודם לא רצה בעולמים. שהרי לא היו כלל עולמים ולומר שקודם לא רצה בחידוש, ודאי לא נוכל דמי ימא שלא רצה. ודו"ק היטב בזה, שאין פה כלל שינוי במובן ההגדרה הגשמית.

כך גם אין כלל שאלה של שינוי על ענין התפילה. כן רצה הבורא ב"ה שחדושי החיים שבתפילה יבואו על ידינו בתפילותינו וזיכוך מעשינו.

וכאמור החידוש הזה ל"ה שינוי רצון כלל שמקודם החידוש לאחריו אין הגדרה זו שייכת.

כיון שבאים להבנה עליונה זו שהתפילה היא התחדשות כל מלואת חסרון והעדר ההויה, יכולים אנו להבין שטעות בידינו כשדימנו שהתפילה רק בגדר אמצעי להמבוקש. ההיפך הוא הנכון, המבוקש הוא האמצעי לתפילה והתפילה היא התכלית.

זאת צריכים אנו להבין - עצם גילוי יכולתו יתברך בכח היצירה הוא תכליתי ושוה לאין ערוך מההשתמשות שמשתמשים בכח זה אחרי היצירה. הנה בריאת היתוש שאין העולם כולו יכולים לברוא אפילו אחד כמוהו, אין בריאתו לשם התועלת שמביא לבריאה, אלא שעצם גילוי כבודו יתברך בבריאת היתוש, זהו התכלית שכדאי בשבילו לברוא היתוש. כל התועלות שבאים מן היתוש, הן רק אמצעי, שכן רצה יתברך שהנמצאים יהיו זקוקים זל"ז באופן שתהיה הבריאה חטיבה אחת.

17/07/2018ms

ובכן כך גם באיכות התפילה שהיא מחדשת את הכל. הרי עצם חידוש החיים הוא תכליתי מכל השגת המבוקש, בעומדנו על אמת גדולה זו נטעם בתפילתנו אותו נועם טמיר, אשר עליו נאמר "עין לא ראתה אלקים זולתך" (ישעיה סד, ג). נדע ונרגיש איך בכל תיבה ותיבה בתפילה מחדשים אנו ויוצרים עולמים. לא באמצעי מתעסקים אנו אז, אלא בתכלית היותר נשגבה ומרוממה.

*

הנה נתבאר שהתפילה היא הממשכת את חידוש החיים בהויה כולה. אולם מהו עצמות החיים הנמשך מאתו יתברך לתוך ההויה לחדשה - הוי אומר זו התורה. "גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה" (אבות ו, ז), כי היא היא עצמיות החיים, היא חיינו, וכשם שהתורה נתונה מן השמים, כך כל חידוש בה, אינו אלא הופעה שמימית נבואית של אספקלריה המאירה נבואת משה. אמנם בלא

ידיעתנו לא היתה אותה הופעה מתגלית בעולמים, וזהו אמרם ז"ל "יגעתי ומצאתי - תאמין" (מגילה ו, ב), שבעקבות היגיעה זוכים למצוא את התגלות ההופעה.

זכותנו לזכות בהופעות תורה מן השמים בחיינו, תלויה בציורנו את התורה כך. ואם אמנם נראה שגם אדם אשר אינו מרגיש בלמודו בקדושת התורה ובכ"ז מגלה לפנינו חדושים אחר חידושים, ודאי שאין זה חוקר בתורה, אלא נתגלה כבר לעולמים ע"י אחרים וקולטם הוא מהאוויר.

אמנם לחדש חדוש שירד עכשיו מן השמים, לכך לא יזכה רק מי שמכיר ומצייר כל זאת.

[17/07/2018n8](#)

אי אפשר לזכות לתפילה כראוי שהיא המשכת חידוש החיים בלא הרגשת קדושת התורה שמסוגל הוא להורידה משמים ולגלות הופעתה. ^{אוצר החכמה} כי לולא זאת אין לו עצמיות החיים וממילא לא יכול להמשיך חידוש העולמים שבתפילה. זהו שאמר שהע"ה "מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה" (משלי כח, ט). ענין השמיעה בתורה זהו הכח השמעי של ישראל לשמוע מפי קוב"ה את שמשתלשל בתוך ההויה להיות עצמיות חיים שלה. והמסיר אזנו הופכת התפילה לאמצעי ומתהפך הכל לרועץ ולתועבה. יזכנו ד' לעבדו בלבב שלם לשמו יתברך שנזכה להיות מכלל "ותפלת ישרים רצונו" (משלי טו, ח).

שער התפלה

א

"אמר להו ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק מאי כרום זלות לבני אדם, אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזין בהן" (ברכות ו, ב), "דברים העומדים ברומו של עולם כגון תפלה שעולה למעלה" (רש"י שם).

על תפילה נאמר "ולעבדו בכל לבבכם" - "איזוהי עבודה שהיא בלב, הוי אומר זו תפלה" (תענית ב, א) - ויש להבין למה מיוחדת התפילה שתהא נחשבת עבודה שבלב, וכמה שונה היא מכמה מצות התלויות בלב, שאין מכנים אותן בשם "עבודה שבלב".

כבר בארנו שהעולם וכל המציאות הם בעלי חסרון, ולכאורה יפלא מדוע נוצרה ההויה באופן כזה שתהיה בעלת חסרון. כמו כן כל החכמות והמדעים שבעולם הם בעלי חסרונות ומי שיודעם על בודיים מוצא בהם סתירות שונות, - ואך תורתנו הקדושה היא "תורת ד' תמימה משיבת נפש" (תהלים יט, ח), ואין בה שום חסרון ועליה נאמר (שם, יט, י) "משפטי ד' אמת צדקו יחדיו". והדבר פשוט מאד, שכל זה מאושר העולם הוא, למען תהיה ההשלמה שלו על ידי התעלותו והתכללותו לרוממות שם ד' ועוזו. ומכאן גם הטעם ע"ד תוקף היצה"ר שנוצר בחזקה ובתקפה עד שאמרו (סוכה נב, א) "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר (תהלים לו, לב) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואילמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר (שם, שם, לג) ד' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו", וכבר עמדו על זה למה באמת נוצר היצה"ר בתקיפות כזאת עד שהאדם לא יכול לו, אכן הוא הדבר, שכל הכח לבטל את היצה"ר הוא אך ורק על ידי שמגיעים אל השלמות, ושלמות כשהיא אך מצד העוה"ז, הרי היא החסרון היותר גדול, ולא תתכן שלימות אמיתית כי אם על ידי התבטלות גמורה וצפיית עינים למרום אל הגדולה העליונה, ואם כן דוקא כזה שזקוקים לעזרתו ית"ש ניצולים מכל הכחות הדומים לשלוט על האדם ולבלעו.

באופן שיסוד ההשלמה הוא ההכרה הבהירה שזקוקים לשלימות העליונה.

והנה יסוד היחס הגזעי שמיוחד רק לישראל - ולא לשאר העמים שאין להם חיים - הוא מפני שעצם המשכת הגזע שכל אחד דומה לאביו ולאמו ולאומתו, מצד הטבע הוא, שכל חלק צריך להיות דומה לזה שנחתך ממנו. אולם היסוד הגזעי הוא המשכת הנשמה שכל אחד מישראל ממשך לזרעו נשמה גבוהה מהאוצר המוכן לישראל. ועל כן נאמר על כל ישראל "לבלתי ידח ממנו נדח" (שמואל-ב יד, יד), וסוף סוף יחזור לתקונו ולמרום הודו העליון.

גם כל הקנינים שישראל קונה אותם יש להם יחס נפשי מן הקונה לדבר הנקנה. לא רק שהקנין מסמן שזה שלו ולא של אחרים, אלא שמתוך קניני התורה, קנין כסף ומשיכה וכיוצא באלו, הן קנינים דאורייתא והן קנינים דרבנן, פועל הקנין גם בעצם הדבר שיהיה יחס נפשו בין הנקנה לקונה. וזהו באמת ההבדל בין קנין של ישראל לבין קנין של עכו"ם, לא מבעי למ"ד גזל עכו"ם מותר (ראה ב"ק קיג, ב), מפני שאין לעכו"ם יחס קנין בקניניו כשם שאין לו יחס גזעי, אלא אפילו למ"ד גזל עכו"ם אסור, אין זה אלא משום שכל מה שיש לעכו"ם, הרי זה שולל מאחרים את הזכות בהם. אבל יחס של קנין, שיהא הדבר שייד לו, דבר זה אינו אלא בישראל.

ולזאת, תכלית העבודה היא להעלות ולמלאות הכל בשלימות העליונה, כי עם כל מה שיש לו, עדיין הוא בעל חסרון וזקוק להשלמה. וזהו ענין עבודה שבלב, זו תפילה, שעל ידי עובדים עבודה זו שמכירים באמת שהינם בעלי חסרון והכל נשלם באמת על ידי ההתרבקות בשלימות העליונה.

ולכן יסוד התפילה בא בעיקר ממצוקי העולם הזה. כי העולם הזה הוא בעל החסרון היותר גדול, ועל כן מעיקר העבודה להעלות ולהשלים את כל קניניו וממילא הכל מתעלה ומגיע לידי שלימות.

זהו שאמרו: "דברים העומדים ברומו של עולם", שהכל מתרומם על ידי התפילה עד שמגיעים לתכלית. ואומלל הוא האדם שאיננו יודע להעלות הכל אל הרום העליון למלא ולהשלים את חסרונותיו וזהו: "ובני אדם מזלזלים בהם", שאינם מתאמצים להרגיש בדבר הגדול הזה ולכוון את דעתם לרוממות ערכו.

בוה יש להבין שבפרשה שניה של קריאת שמע לא נאמר "ובכל מאדכם" כמו שנאמר בפרשה ראשונה "ובכל מאדך". שבפרשה שניה נאמר "ולעבדו בכל לבבכם" - זו

תפילה, ומיסוד התפילה להעלות את מאודו לשלמותו ואם כן לא תתכן עבודה של תפילה בלא "בכל מאודו", שהם קניניו של האדם, וכשאומר "ולעבדו בכל לבבכם", הרי כל מאודו בכלל.

ב

אחרי שבארנו שיסוד התפילה הוא להשלים את החסרונות, מוכרח שיהיה לתפילה יחס מהתורה, שהיא ההשלמה האמתית של ההויה, כמו שאמר שלמה המלך ע"ה: "מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה" (משלי כח, ט), שבלא תורה אין התפילה מעלה ואינה גורמת שלמות, וממילא גם התפילה עצמה נעשית תועבה.

והנה כבר בארנו בענין התורה שכל הגלוי שלה הוא רק למטה בארץ. והוא משום שהתורה היא המשלימה את כל החסרונות ואין לך בעל חסרון כמו העוה"ז. ולכן רק כאן בעוה"ז הוא מקום התגלותה של התורה, ואי אפשר להכריע למעלה שום הלכה, כי אם דוקא למטה בארץ. נמצא, שהגרעין של התורה הוא למעלה, ואילו ההתפתחות וההתפשטות הן למטה. וכמו זרע הגרעין שהוא הכח של ההתפשטות הגידול והצמיחה, ואף שבגידולים ובצמיחות יש עוד גרעיני זרעים שבכתם לגדל ולהצמיח מחדש, מ"מ, הכל בגלל הגרעין הראשון. כן גם, כל שמגלים למטה כלול בגרעין התורה שלמעלה ועלינו לזרוע ולחרוש, לגדל ולהצמיח, להוציא הכל מן הכח שלמעלה אל הפועל שלמטה. ואם אמנם מצדנו יש יותר ערך להתפשטות מאשר לגרעין, אין זה אלא מצד ההשתמשות. וכמו שאינו דומה השתמשות הגרעין להשתמשות מה שנצמח ונתגדל מזה, כן אין אצלנו ערך כל כך לתורה בתורת גרעין מלמעלה ממה שיש לנו ערך לתורה שהיא כאן בפועל. אולם מצד הפלא, הרי פליאות הגרעין היא יותר גדולה מאשר פליאות ההתפשטות, שגרעין קטן כזה כולל בקרבו כל מה שעתיד להתפשט ממנו עד אין קץ. וכמו כן פליאותה של התורה היא למעלה הרבה יותר ממה שהיא למטה.

ומכיון שכל מה שהננו מגלים מן התורה כלול בגרעין העליון הנפלא, בודאי שכל יסוד עבודתינו הוא רק להקשיב ולשים אוזן לשמוע מה שיש בגרעין, היא התורה העליונה. וכל חרושינו צריכים להיות להוציא מן הכח אל הפועל. ולזאת, כל מי שחושב שהוא מחדש בתורה ואינו שם לבבו להקשיב ולהאזין להתורה דלעילא, והוא מתיחס אל התורה כמו אל שאר חכמות, אינו מכוון בשום אופן אל ההלכה, ורובי תורתיו מגלה

פנים בתורה שלא כהלכה, ואי אפשר לכוון לאמיתה של תורה זולת על ידי שימת און לשמוע ולהקשיב לתורה דלעילא, להוציא מה שלמעלה בכח ולגלותו למטה בפועל. רק אז מצליח דרכו, דרך הקדש.

וזהו מה שאמרנו "נעשה ונשמע" (שמות כד, ז), היינו שלא נפסיק מלשמוע וכמו שעכשיו נעשה כל אשר דיבר ד', כן גם לעתיד נשמע מהתורה הכל מה שמדבר ד' ונעשה. שכל עבודתנו תהיה רק הוצאה מהכח אל הפועל.

זהו ערכה של התורה. אולם ערכה של התפילה הוא ההיפך מזה שהגרעין למטה והפריחה למעלה, שמאחר שהקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים, על כן הוא מכניס בהם רצון, שעל ידו מתעוררים להתפלל לפניו, והתפילה שלמטה היא רק הגרעין ובה בונים בשמים מעליותיהם, גלויים של אורות כבירים ויחודים נוראים. שכל מה שמשתלשל מהם למטה הם רק גרעינים קטנים שמהם ישנה שוב פריחה גדולה למעלה למעלה, באופן שהתפילה היא בעיקר בשביל התחדשות האורות למעלה, והכל תלוי לפי הזריעה דלמטה, שכאן זורעים ושם למעלה קוצרים. וזהו ענין הקשבת התפילה, שמקשיבים למעלה מה שגנוז בגרעינים שלמטה. שכל שפורח למעלה כלול בגרעינים שלמטה, ובאופן זה מתקבלת התפילה למעלה.

ומטעם זה נקראת התפילה חיי שעה (ראה שבת י, א), - לפי ששרשה ויסודה מעולם התחתון, שהוא כולו חיי שעה לעומת העולם העליון שהוא חיי עולם.

ורק מי שזוכה לבחינת משים אזנו לשמוע תורה, שיהא כלי מוכן לקדושה ויקשיב מה שגנוז בגרעינים שלמעלה, הוא שזוכה שיהיה הוא עצמו גרעין בשביל ההפרחת דלמעלה. אולם מי שמסיר אזנו משמוע תורה ואינו זוכה לשמוע מה שגנוז בגרעינים שלמעלה אז גם תפילתו תועבה, שהיא נשארת כולה בעולם הזה ואינה פורחת למעלה.

והנה הביטוי תועבה מצאנו גבי ע"ז, עריות ורציחה. וענינו שעל התורה כולה יעבור ואל יהרג, פרט לג' אלו שיהרג ואל יעבור, מזה רואים אנו שאם באים לשקול מי חביב יותר, קיומו של עולם או שמירת החוקים, הנה לגבי כל התורה קיומו של עולם חביב יותר ולכן יעבור ואל יהרג. לא כן ע"ז ג"ע וש"ד שאין קיומו של עולם כדאי כלל לעומת העבירה על דברים חמורים אלו, ולכן יהרג ואל יעבור. כי קיומו של עולם בלא

אמונה לא יתכן כלל, שכשם שגוף בלא נשמה טומאתו חמורה והוא אבי אבות הטומאה, כן עולם בלא אמונה הוא כגוף בלא נשמה. ולכן כשאמרו בע"ז יהרג ואל יעבור, גם ג"ע בכלל, שמביא לידי ע"ז, כמאמרם ז"ל "לא עבדו [ישראל] עבודת כוכבים אלא להתיר להם עריות בפרהסיא" (סנהדרין סג, ב) וכן ש"ד שע"ז מוחקים צלם אלקים, הרי זה ממש ע"ז. - מצינו איפוא שבכל אלו שעל ידם מתרוקן העולם מכל שיג של קדושה ומכל התקשרות בו ית"ש, נאמר תועבה.

וכמו כן התפילה, אם אינה פועלת את מה שהיא צריכה לפעול - שיהא העולם כסא לעולם העליון לפתח את האורות שלמעלה - הרי היא נשארת למטה בלא נשמה מלמעלה, ולכן היא תועבה. שתפלה בלא תורה אינה משלימה את תפקידה הנעלה, ולזאת אין התפילה מתעלית למרום משגבה, כי אם על ידי ריבוי תורה, ועל ידי שניהם מתאחים שני העולמות באיחוי גמור כל יפרד.

ג

אמנם כאשר נתעמק ביותר להבין ערך התפלה ומשגבה נשתומם על נפלאותה, ביחוד בשהיא מזוככה ומטוהרה על ידי שמשמים אזנים לשמוע תורה ולהקשיב לקולה.

הנה אמרו: "איתמר ר' יוסי ב"ר חנינא אמר תפלות אבות תקנום, ר' יהושע בן לוי אמר תפלות כנגד תמידין תקנום", (ברכות כו, ב), ואלו ואלו דברי אלקים חיים, שהנה על השאלה הידועה על ענין "ידיעה ובחירה" אומר הרמב"ם (פ"ה מהלכות תשובה ה"ה), שאי אפשר לנו לעמוד על בוריה. והראב"ד משיג עליו שלא היה לו לפתוח בדבר שאי אפשר להגיע לידי סיומו. אמנם דעת הרמב"ם היא שהדרישה עצמה, שדורשים להבין ותאבים לעמוד על האמת, בה עצמה ישנו כח המשכה, שבו ממשיכים את ההארה וההבנה. אלא שיש הבנה כזו שלמעלה מן האותיות והיא משתלשלת ומתישבת בדעת האדם בלא מלים ובלא אותיות.

ובזה נעמוד על רז נורא. כל הגדרה שמגדירים למעלה הרי זו הפחתה ביכולת, ובאמת אין שום גבול שיגביל את היכולת. גם אלה שאמרו שאין לבקש דברים שהם מהנמנעות (כגון שיהיה האלכסון כמו צלע הריבוע או שיהיה אחד יותר משנים), אין הכוונה שזה נמנע מהיכולת העליונה, אלא שכל דבר שבא בגלוי בהויה בא בחוקי ההויה, וגלוי בלא חוקים אינו גלוי כלל, אולם ודאי מצד הנס מצד ההנהגה שלמעלה מן

החוקים, בודאי מתגלים דברים כאלו למרות מה שמצד החוקים הם מהנמנעות - כמו "מועט המחזיק את המרובה" (בראשית רבה פרשה י), "צמצם את כל ישראל בין שני בדי הארון" (ויקרא רבה פרשה י), "עומדין צפופין ומשתחיים רווחים" (יומא כא, א), "מקום ארון אינו מן המדה" (יומא שם), - באופן שכל הגדרה היא בחוקי ההויה, שכך רצה הקב"ה לחוקק בהם את ההויה ואולם הופעות כאלה שבאות לעתים בלא דיוקי החוקים, הלא המה רק הופעות הנסים.

אוצר החכמה

ואולם, כל חוקי ההויה באים בעיקר כדי שעל ידם יוכלו להשיג דבר מה, שמכיון שאי אפשר שאנחנו בעלי הגבול נוכל להשיג דברים בלתי גבוליים, לכן נדרש שההשגות העליונות, גם הן תתגלנה בצמצום גדול. ודוקא על ידי הצמצום הזה אנו תופסים את ברקי המחזות דרך הסדקים שבאים בצמצומים גדולים.

ואמנם גם הגדרה זו שבעל הגבול לא יוכל להשיג את הבלתי גבולי רק על ידי צמצומים, זה עצמו מחוקי ההויה. וכאמת אין דבר יוצא מהיכולת ועל כן גם זה אינו מן הנמנעות, אלא שאותם ההשגות וההופעות שלמעלה מכל גבול כשהם מתגלים למטה, אין עליהם שום ניב שפתים. כי ניב שפתים הוא אך מחוקי הגדרות ההויה, והם הם למעלה מהם, למעלה מכל אות ולמעלה מכל תג.

דוקא אחרי הדרישה שדורשים אחרי ד' ואומרים: "רצוננו לראות את מלכנו", או משיגים מה שאינו ניתן להשגה ומרגישים מה שאינו ניתן להרגשה". לשם זה באים גם הפליאות והתמיהות על ענין ידיעה ובחירה, ואולם כשמתחסים לזה בכונה רצויה להכיר עוז ד' ומעוזו והדר גדולתו שהוא עד אין חקר, אזי מתגלה, לאותם הזוכים גם הישוב לתמיה זו, אולם בלא אותיות ותכונות. כי הישוב הזה מקורו לפני האותיות ולפני התכונות.

כך גם ענין התפלה. כשמתגעגעים אחרי ד', הנה יש שמלבד מה שנענים בתפלה באותיות ובתבות, מתגלים התשובות על תחנוני התפלה גם בלא אותיות ובלא תבות. וכלפי ערכם של שתי הבחינות הגלויה והנסתרת, באו יסודות התפלה שעליהם הושתתו, - יש שאומר אבות תקנום ויש שאומר כנגד תמידין תקנום. האבות הם איתני עולם, שכל הגבול עם כל עמקו ורחבו ומלא קומתו, מתגלה על ידם בכל חוקיו המזהירים כזוהר הרקיע, ועד כמה שיש בכח הגבול להשיג ולידע ולהודיע הכל לאשר לכל, מתגלה על ידי התפלה שהאבות תיקנוה. על ידי התפלה ההויה מתחדשת תמיד

והיא טריה ועומדת בחדושה לא מזדקנת ולא מתישנת. כי יש לתפלה בחינת האבות שאמרו עליהם: "אין קורין אבות אלא לשלשה" (ברכות טז, ב). כלומר תמיד הם בחינת אבות, תמיד הם מולידים וכל מה שיותר מולידים יותר הם אבות. וכמו כן בתפלה כל מה שמתאמצים יותר ומבססים מה שהאבות תקנום, מגלים ביותר את בחינת האבות שאין פעולתם מסתיימת, והכנים מקושרים בהם קשר עולמי כלתי נפסק, אולם מה שהוא עתה בבחינת חזון, לעתיד יתגלה בפועל "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם" (מלאכי ג, כד), - "עתידה אשה שתלד בכל יום" (שבת ל, ב), רז התכללות הבנים באבות כלפני לידתם וגם הולכים ונולדים מחדש.

17/07/2018

ואמנם התמידים "את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי" (במדבר כח, ב), הם גלוי היכולת שלמעלה מכל אות וסיבה, לחם שמים וריח ניחוח לדי שגם הם מתגלים על ידי התפלה.

גשגב ונורא הוא הענין הזה, נעלה מכל מושג, ואשרי אשרי לישראל עם קדושו שכל מגמתם בתפלה היא רצונם לראות את מלכם "הראני נא את כבודך" (שמות לג, יח) וגם נענים על זה, "מלך ביפיו תחוינה עיניך" (ישעיה לג, יז), "ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושענו זה ד' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו" (ישעיה כה ט). את זה עונים להם לישראל בעת תפלתם ואשרי אשרי למי שמזכך עצמו בתפלתו וזוכה להתכלל בתפלתם של ישראל, שבחינת האבות ובחינת התמידים מתמוזגים ביחד והיו לאחד "ד' אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ט).

ד

ענין קביעות מקום לתפלה שחכמים הפליגו כל כך ואמרו "כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו" (ברכות ו, ב), אם אמנם יסוד הכונה של קביעת מקום הוא ההתייחדות השלמה למקומו של עולם שאין העולם מקומו, בכל זאת גם זה מחוקי ההויה. שכשם שאין לנשמה אחיזה בעולם הזה מבלי הגוף, כן כל רגש אדיר וחזון עליון, אי אפשר שימצא אחיזה בלא התלוות של הגדרה גשמית, כמו בבחינת גוף אליו. וקביעות מקום בפשוטו הוא הגוף של קביעות מקום במובן הכולל והרחב של כל הרעיונות והנושאים העליונים שיש בזה. ומכאן הטעם של קביעות זמן ק"ש ותפלה. שלכאורה הרי אין ליחוד העליון ב"ה שעה קבועה והוא נוהג בתדירות בלא הפסק ואיך נקבעו זמנים לזה. אולם דוקא

מפני שהוא בלי הפסק ודוקא מפני עמקו ושיא משגבו לא יוכל להקלט בלי הגדרה גשמית, גבולית וזמנית, שזהו הגוף שבו מאירה הנשמה.

עדיין יש להבין מה שיחסו דוקא התואר חסיד ועניו מתלמידיו של אברהם אבינו. יש הבדל בין התפלה הקבועה והתדירית שהאבות תקנום וכנגד תמידים תקנום, לבין התפלה המקרית הבאה רק לרגלי מאורעות המציקים לאדם, שמתעורר וגם מצווה אז להתפלל עליהם בתפלה המקרית, כיון שמאורעות העולם הביאו לתפלה זו, יש בה מחוקי ההויה, ויתכן שגם סדר התפלה יהיה על פי החוקים האלה, היינו שאפשר לתבוע מענה מצד הדין ומצד המציאות, כמו שהתפלל חזקיה המלך "זכר נא את אשר התהלכתי לפניך" (מלכים-ב כ, ג. ישעיה לח, ג). ואם הקפידו עליו, רק בגלל שתלה בזכות עצמו הקפידו (ברכות י, ב). וכן מצינו בתפלת אברהם אבינו על סדום שבא בטענה "השופט כל הארץ לא יעשה משפט" (בראשית יח, כה), וכן תפלותיו של משה רבינו היו מענין זה "זכור לעבדך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכולת ד' להביאם אל הארץ אשר דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמיתם במדבר" (דברים ט, כז-כח), וכן יעקב אבינו אמר "הצילני נא מיד אחי מיד עשו וגו' ואתה אמרת היטב איטיב עמך וגו'" (בראשית לב, לב-ג), שכולם באו בטענה. - לפי שהתעוררות הבאה על ידי מאורעות זמניים יש לה מקום למענה גם מצד החוקים של המציאות.

אמנם בעת שצוה ד' את אברהם להעלות את בנו יחידו על גבי המזבח, לא התפלל כלל ולא טען מאומה. אעפ"י שהיה בידו לטעון: אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע והיום אתה אומר לי העלהו לעולה (מסכת שמחות פרק שמיני משנה א). כי מה שבא ישר מאת ד' הוא למעלה מן המציאות ואי אפשר לבא בזה בטענה שהיא אך מצד המציאות. וכמו כן התפלה הקבועה איננה מצד המציאות, אלא להיפך המציאות היא ממנה. וענינה של התפלה הוא לדעת ולהכיר כי זקוקים אליו ית"ש לא רק בשעה שבאים מאורעות מיוחדים, אלא שאין שום חיים בעולם כי אם חיים כאלה שנמשכים מאת חיי החיים ב"ה. וכמו כן כל הדברים שהמציאות זקוקה אליהם, הכל מיד ד' עליהם השכיל.

ואמנם אם התפלה הקבועה היא גלוי ההזדקקות להשי"ת, הלא אם יצוייר ציור כזה שישנה מציאות זקוקים להחיותה, שוב הטענה מצד המציאות הראויה רק לתפלה